

Föld- és területrendezés 13.

**Erdőstratégia, erdőprogram, tulajdonosi és
birtokstruktúra változások**

Prof. Emer. Dr. Szabó, Gyula

Föld- és területrendezés 13.: Erdőstratégia, erdőprogram, tulajdonosi és birtokstruktúra változások

Prof. Emer. Dr. Szabó, Gyula

Lektor: Dr. Máthay, Csaba

Ez a modul a TÁMOP - 4.1.2-08/1/A-2009-0027 „Tananyagfejlesztéssel a GEO-ért” projekt keretében készült. A projektet az Európai Unió és a Magyar Állam 44 706 488 Ft összegben támogatta.

v 1.0

Publication date 2010

Szerzői jog © 2010 Nyugat-magyarországi Egyetem Geoinformatikai Kar

Kivonat

Az erdő művelési ág elhelyezéséről a 8. modulban közreadtuk a legfontosabb ismereteket. Itt az ezredfordulót követő évek erdészetpolitikai, stratégiai célkitűzéseit foglaljuk össze önkényes válogatásban, a mezőgazdasági területrendezés, a közeljövő birtokrendezéseinek, birtokfejlesztéseinek nézőpontjából.

Jelen szellemi terméket a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény védi. Egészének vagy részeinek másolása, felhasználás kizárólag a szerző írásos engedélyével lehetséges.

Tartalom

13. Erdőstratégia, erdőprogram, tulajdonosi és birtokstruktúra változások	1
1. 13.1 Bevezetés	1
2. 13.2 Erdőgazdaságunk általános jellemzése	2
3. 13.3 Az új Erdőtörvény és végrehajtása	3
3.1. 13.3.1 Törvényindoklás	5
3.2. 13.3.2 Célfogalmazás	5
3.3. 13.3.3 A törvény alapelvei és hatálya	5
3.4. 13.3.4 Az erdő	6
3.5. 13.3.5 A fásítás	7
3.6. 13.3.6 Az erdészeti igazgatási és az erdőgazdálkodási egységek kialakítása	8
4. 13.4 Az erdő művelési ág helye a földhasználati rendszerben	9
5. 13.5 Az erdősítések és fásítások formái	10
6. 13.6 Az erózió elleni védekezés erdővel és fásítással	11
7. 13.7 Nemzeti Erdőstratégia és Erdőprogram	12
8. 13.8 Összefoglalás	13
9. 13.9 Tárgymutató, fogalomtár	14

13. fejezet - Erdőstratégia, erdőprogram, tulajdonosi és birtokstruktúra változások

1. 13.1 Bevezetés

Az **erdő művelési ág** elhelyezéséről a 8. modulban közreadtuk a legfontosabb ismereteket. Itt az ezredfordulót követő évek erdészeti politikai, stratégiai célkitűzéseit foglaljuk össze önkényes válogatásban, a mezőgazdasági területrendezés, a közeljövő birtokrendezéseinek, birtokfejlesztéseinek nézőpontjából.

Az erdő életével, folyamataival, fejlődésével, funkcióival, művelésével, használatával, védelmével és erdőtervekkel kapcsolatos ismereteket a 6. félévben 2+0 heti óraszámban a Mező- és erdőgazdálkodási ismeretek c. tantárgyban, jelen modullal párhuzamosan tanulják a földrendező szakirány hallgatói. A modul a TÁMOP „Tananyagfejlesztéssel a GEO-ért” pályázatban kapta a 13. sorszámot (Egyébként a 8. modul folytatása).

Vezető szakemberek (Halász G. – Gémesi J. – Dr. Mészáros K., 2003.) az erdő birtokszerkezetének javítását tartoták szükségesnek és, a lehető legrövidebb időn belül birtokkonceptió kidolgozását tartják indokoltnak. Az a véleményük, hogy a jogszabályok oldásával, tulajdonosi hovatartozástól függetlenül, a területek cseréje megvalósulhat. Fontos lenne, hogy a társaságok az állam nevében állami pénzből erdő (föld) területeket vásárolhassanak és a gazdálkodás centrumától távol eső kis különálló erdőterületektől pedig megszabadulhassanak.

A rendezést sürgethetné az is, hogy **az EU az állami erdőterületek telepítéséhez nem, csupán magánszemélyek, magánszemélyek társulásának és önkormányzatok-nak nyújt erdőtelepítési támogatást.** Az „állami erdő” csak abban az esetben kaphat támogatást, ha a telepítésnek természetvédelmi indoka van (védő erdősávok, természeti katasztrófák megelőzése és helyreállítási munkák). Az erdőgazdálkodás támogatása az EU **strukturális alapjain** keresztül a **vidékfejlesztési kerettől** történik.

1981-ben elkészült az erdészeti ágazat hosszútávú fejlesztési terve, programja. A rendszerváltozás a számadatokat jelentősen átírta. Kedvező fordulattal számolhatunk, fel kell készülni a **mezőgazdasági termelésből kikerülő mintegy 800000 ha** föld erdővel való hasznosítására. Ennyit lehet 25–50 évre erdősítésre előirányozni, és ehhez kell az EU feltételeket megteremteni (Dr. Solymos R., 1997.).

Egybehangzó az a vélemény, hogy az erdők, a fásítások szerepe és jelentősége a jövőben hazánkban is nőni fog. Mint **nyersanyagforrás** az egyetlen, amely bővített formában megújítható és az ember közvetlen környezetének egyik legfontosabb szabályozója. Nemcsak megállíthatjuk velük a **különbféle rendszerek romlását**, hanem azokat az ember számára kedvezően továbbfejleszhetjük. Az erdők, amellet, hogy biztosítják az **üdülés**, a felfrissülés számára nélkülözhetetlen feltételeket, a szabadidő eltöltésének is fontos objektívumai.

Az elkövetkező időszakban a magyar erdőgazdálkodás célja sem lehet más, mint tartósan és egyre nagyobb mértékben biztosítani a társadalom javára az erdő többoldalú hasznosításából eredő termelési, egészségügyi és szociális javakat. Kizárólag így érhető el, hogy az erdő a jövő nemzedék minden elképzelhető igényét kielégítse. (A jövő erdőstratégiáját részletesebben a 13.5. fejezetben ismertetjük.)

Az **erdők, védősávok, fasorok** helyét a föld- és területrendezés során az erdőmérnök az agrármérnökkel, a birtok(föld)rendező és tájrendező mérnökkel együtt kell, hogy megtervezze.

A tájrendező feladata a funkcióképes jó esztétikai minőségű tájegyüttesek, továbbá ezek zöld-, kondicionáló- és védőterületeinek tervezése, az agrármérnök a racionális földhasználat szellemében dönt a művelési ág változtatásáról, hely kijelöléséről, míg az erdőmérnök szakágai elképzeléseknek legjobban megfelelő terveket készíti el. Az erdész szakember feladata a fejlesztési cél megfogalmazásakor az alapfunkciók együttes figyelembevétele (termelési, környezetvédelmi, szociális-üdülési funkció).

A birtok(föld)rendező kollégákat mi olyan szakmai ismeretekkel szeretnénk ellátni, hogy alkalmasak legyenek a tájtípusok alapegységeinek megtervezésére, alakítására, de együtt lássák a heterogén szakterületek feladatköreit

is. Ebben az értelemben bizonyos fokú szintetizálásra is képesek legyenek, amely a káros egyoldalúság elhárítását szükségképpen kell, hogy eredményezze.

A fejezetből Ön megismeri:

- A magyar erdőgazdálkodás általános jellemzőit, az erdő tulajdonszerkezetét és gazdálkodási viszonyait, az erdő és a természetvédelem kapcsolatrendszerét, az állami és magánerdő-gazdálkodás szerepvállalását;
- Az új erdőtörvény rendszere, gazdálkodásra, védelemre, nyilvántartásra, erdészeti igazgatásra gyakorolt hatását, a végrehajtás eddigi intézkedéseit;
- A földhasználati reform hatását az erdő művelési ágra. Az erdő funkcionális összefüggéseit, az erdőtelepítés egyszerűsített alapelveit;
- A fásítási formákat, az erózió elleni védekezés különböző formáit, a mezővédő erdősávok termelésre, a levegő portalánítására gyakorolt hatását;
- A nemzeti Erdőstratégia és Erdőprogram ökológiai és immateriális környezetre gyakorolt hatását, az EU rendszerének harmonizálását, az állam ösztönző és önellenőrző szerepét.

A fejezet anyagának elsajátítása után Ön képes lesz:

- Pontosan látni erdőgazdálkodásunkat, aktív részt vállalni a földhasználati reform folyamatosan változó szempontrendszerének képviselőjére, uniós harmonizációs feladatok megoldására;
- Értéorientáltan képviselni a hazai természetvédelem, az állami erdőgazdálkodás, a magán erdőgazdálkodás birtokpolitikáját és stratégiáját;
- Az új Erdőtörvény, végrehajtási intézkedéseinek értésére, a megoldásokban való közreműködésre;
- A birtokrendezési és fejlesztési feladatok kidolgozásában és végrehajtásában az erdő művelési ág helyének megtalálására; az elhelyezési alapelvek érvényesítésére;
- Az erdő mint védelmi rendszer természetes környezetvédő hatását tervbe építeni; az erdőállomány-gazdálkodásban a tartamosság biztosítását segíteni;
- Az erdő és fagazdaság fejlesztését, illeszkedését agrárgazdaságon belül- és kívül biztosítani.

2. 13.2 Erdőgazdaságunk általános jellemzése

Az ország területének mintegy ötöde (2 millió hektár) erdőművelési ágú, tehát az ágazat a jelentős földhasználók közé sorolandó. Elsősorban azon termőterületeket használja, ahol a más jellegű mezőgazdasági termelés nem rentábilis. Az erdőterület **tu-lajdonmegoszlása** az alábbi: **57,7% állami**, 0,9% közösségi, **41,2% magán**, 0,2% nem ismert. Az ország erdőgazdálkodásában meghatározó az állami és a magán szektor.

Az erdőgazdálkodás ma Magyarországon önfenntartó rendszer, a költségvetésnek nettó befizetője. Ez azt igazolja, hogy a piaci hatásoknak kitett magán és állami gazdálkodók a piac kihívásaira megpróbálnak rugalmasan, ész- és okszerűen reagálni. Teszik mindezt úgy, hogy a magyar erdők minősége javul, volumene nő. 2007-től kez-dődően az állami támogatási formák megszűntek, vagy megszűnőben vannak. Kivételt képeznek ez alól az engedélyezett erdőtelepítések, melyre Uniós és hazai források is rendelkezésre állnak.

A **kárpótlás során** a magánkézbe került erdőterületek egy előre is látható speciális problémával kerültek szembe. Nevezetesen az osztatlan közös tulajdonlással. Ez azt eredményezte, hogy **217 ezer hektár magánerdő egyelőre rendezetlen gazdálkodási viszo-nyokkal bír.** Ez az összes magánerdő területének mintegy negyede.

Súlyos gond az erdők vagyonsvédelme. Sajnos napjainkra a kis- és nagymennyiségű, kis- és nagyértékű fatolvajlás, illegális fakitermelés ipari méreteket öltött. A tolvajlásnak a hatását esetenként már a fapiacon is érezni lehet. A probléma sürgős és határozott megoldást kíván.

Az erdőgazdálkodásnak rendkívül fontos szerepe van a munkaerőpiacon. Jelentős vállalkozói körnek ad munkát, s ezeken keresztül alapvetően vidéki, hátrányos helyzetű munkavállalókat foglalkoztat, akik képzettségüknél, vagy egyéb munkalehetőségek hiá-nyában gyakorlatilag a segélyekből élők táborát

gyarapítanak. Az elmúlt esztendőben el-sősorban az MNV Zrt. érdekeltségébe tartozó erdészeti Zrt.-k jelentős közmunkás létszámot foglalkoztattak közvetlenül az erdőművelésben.

A mozgásteret növeli - az ugyan nem erdőművelési ágba sorolt, de fás szárú vegetáció-val dolgozó - **minirotaációs energetikai ültetvények** telepítésének lehetősége. Mivel ezek létesítése és kezelése erdészeti tudást igényel ezért elsősorban a magán erdőgazdálkodók számára egy új lehetőség, ha rendelkeznek területtel. Természetesen a mezőgazdasági racionális földhasználat jegyében az agro-erdőgazdálkodás is tud élni az ültetvénytelepítés adta előnyökkel.

Természetvédelem

A hazai természetvédelem szinte állandó konfrontációban van az erdőgazdálkodókkal. A konfrontáció különösen éles a védett és a NATURA 2000-es területeken. A NATURA 2000-es területek esetében az uniós ajánlás azt írja elő, hogy az adott területen nem lehet megváltoztatni a művelési ágat, valamint az addig végzett gazdálkodást, gazdálkodási módszereket lehet csak folytatni. Ezzel ellenben nálunk különféle indokokkal megszorításokat vezetnek be a területeken, annak ellenére, hogy erdőterületre még semmiféle NATURA 2000-es támogatás sem került kifizetésre. A gondokat csak tetézi, hogy a nem védett területeken (természeti terület) szintén korlátoznak, a gazdálkodókra hárítva ennek minden negatív következményét. Tehát a természetvédelmet (mint apparátust) egyrészt megfinanszírozza a költségvetés, másrészt pedig járulékok fizetésével az állam bevételeit csökkentve megfinanszírozza az erdőgazdálkodó.

Állami erdőgazdálkodás

Az **állami erdőterületekkel való gazdálkodást** 22 erdészeti Zrt. végzi (19 MNV Zrt., 3 HM felügyelet alatt). Gazdálkodásukat szoros állami felügyelet alatt folytatják. Számos közjóléti feladatot látnak el, jórészt saját pénzeszközeik, forrásaik felhasználásával.

Jelen pillanatban sem rendelkeznek végleges vagyonkezelői szerződéssel. Ezt a gazdálkodás biztonságának érdekében sürgősen meg kellene kötni. Ez világossá tenné a állam hosszú távú elvárásait, s ez által meghatározná pontosan a gazdálkodók feladatait.

Megoldatlan kérdés, hogy amennyiben az erdőgazdálkodó (vagyonkezelő) a letermelt erdő helyén nagyobb értékű állományt hoz létre, mellyel az állam vagyonát gyarapítja, ezért semmi féle ellenszolgáltatást nem kap. Vagy a vagyonkezelői díjből ezt jóvá kéne írni, vagy pedig az értékkülönböt meg kellene téríteni a tulajdonos (állam) által.

A magán erdőgazdálkodás

A magán erdőgazdálkodás érdekében a birtokszerkezet javítását szolgáló intézkedéseket, tehát a 103.159/2006. számú FVM ügy-iratban elfogadott intézkedéseket tovább kell vinni. (Az erdőterületek kimérésének bevezetése 1/1 tulajdoni hányad esetén):

- Az MNV Zrt. NFA részéről csoportos vételi ajánlat feltételeinek kidolgozása. Hatósági árverés feltételeinek kidolgozása.
- Erdészeti birtokpolitikai stratégia átdolgozása, elveinek érvényesítése.
- A vonatkozó szakirodalomban, a több mint 100 milliárd nagyságrendű munkához, másféle megoldás is olvasható: nem szabad kampányszerűen újabb földosztásba belemenni, más eszközök is rendelkezésre állnak (Nagy I, 2008.).

(A fejezet Popp J. és társai, MAK kiadványban írtak felhasználásával készült.)

3. 13.3 Az új Erdőtörvény és végrehajtása

Az 1996. évi törvény az erdőről és az erdő védelméről (Etv.) fél évtizeddel ezelőtt már módosításra szorult. A módosítás volumene olyan mértékű volt (kb. 2/3) hogy az erdésztsadalomnak és a politikának új erdőtörvény megalkotására kellett vállalkozni. Vezérelv a csoportmunkában készülő törvény előkészítésénél a nemzetközi konvenciók betartása és a Nemzeti Erdőprogram volt. A törvényalkotásban a közreműködők ügyeltek a Wágner Károly által használt erdészeti szaknyelv érvényesítése is. A törvényi szabályozásban a magántulajdonú erdőgazdálkodás igényelt jelenős változtatást. Három éves előkészítő munka-, számos vita után 2009.

júniusában azt olvashattuk szaklapokban, hogy van új erdőtörvény, a köztársasági elnök zöld utat adott a 2009. évi XXXVII. törvény az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló-, XIII. fejezetbe, 114 §-ba rendezett korszakos előírásoknak.

A modulnak nem feladata az Etv. részletes leírása és megtanítása, a tanterv és a tantárgyi programok más-, korábban idézett tantárgyra bízják. Itt a fontosabb változásokat foglaljuk össze és beszerkesztjük azokat a paragrafusokat, amelyek a fejezetek, alfejezetek megírásához- és megértéséhez szükségesek:

1. Csökken az erdészeti igazgatás adminisztrációja. Eltörlik az éves tervkészítési kötelezettséget.
2. Megteremti a szabad rendelkezésű erdő kategóriáját. (Az erdészeti hatóság engedélye alapján telepített erdő, amennyiben az Etv. hatálybalépése után nemzeti vagy közösségi támogatás nélkül létesült). A saját pénzen telepített erdőt tulajdonosa bármikor megszüntetheti.
3. Erdővédelmi szolgálat szerveződik az erdők őrzésére, az illegális falopások csökkentésére, vagy megakadályozására. A kitermelt faanyag útja követhető lesz.
4. Eltörölte a törvény a tulajdonosok erdőőrzési kötelezettségét (Igazságtalan volt az erdőőrzés elmulasztása miatti erdővédelmi bírság. Osztatlan közösen pedig az őrzés lehetetlen volt. Kárpótlás utáni gyakori volt, hogy a tulajdonos több száz kilométerre lakott erdejétől. A belterületekkel határos erdőt hosszú, hideg télen a helybenlakó tulajdonos nem tudta megvédeni.)
5. 1945 előtti időket idézi a „saját használatra történő fakitermelés” lehetőségének visszaadása normális tulajdonosi magatartás mellett.
6. A tulajdonosi és erdőgazdálkodói jogok és kötelezettségek együttes alkalmazását jelenti az erdőfelújítás garanciarendszere, a biztosítékadás. A tulajdonosnak tarvágás után, maga választotta módon biztosítékot kellett adni az erdő felújítására.
7. Bevezeti a természetességi állapot jogintézményét, vagyis az erdő természetességi állapota nem romolhat a gazdálkodás során.
8. Korlátozottan forgalomképesse nyilvánítja az állami erdőket.
9. Széleskörű társadalmi egyeztetés és összefogás miatt, civil részvétellel megteremti az Országos Erdő Tanácsot (OET) alakításának lehetőségét.
10. Tiszta felelősségi viszonyokat teremt, rendezi az erdőgazdálkodói nyilvántartás szabályait.
11. Definiálja az egységes természetvédelem rendeltetését.
12. Bevezeti az üzemmód fogalmát, meghatározza az alkalmazható erdőfelújítási eljárásokat és a fakitermelés módját (vágásos, szálaló, átalakító, faanyagtermelést nem szolgáló).
13. Korlátozza az invazív fajok alkalmazását erdőtelepítésnél és felújításnál.
14. A hatályos törvénynél részletesebben szabályozza az erdőgazdálkodási és erdővédelmi bírság tényállását.
15. Szigorítja az erdőgazdálkodás során a szakmai felelőségre vonás szabályait.
16. Új fogalom a közjóléti erdőtervezés és nyilvántartás (összehangolja a funkcionális tevékenységeket).
17. Nincs üzemterv, hanem körzeti erdőterv működik, amelynek jóváhagyója az Erdészeti Igazgatóság. A körzeti erdőterv mellett van az erdőterv, amelyet az erdőgazdálkodó ingyen kap meg. Ez részletezi az erdő adatait és az elvégzendő munkákat.
18. Az erdő az erdőtermészetességi állapotoknak függvényében megosztható 1,5-3,0 hektáros részletekre. A határozatok bíróságon fellebbezhetőek.
19. Az erdőszerkezet átalakítása, beavatkozásokkal történő javítását, jobb minőségű állomány létrehozását jelenti. Így lehet a sarj eredetűből magasabb minőségű erdő.

20. Nagyon fontos a törvénynek az a része, amikor az erdőgazdálkodó nyilvántartásba vételéről intézkedik: az erdőgazdálkodónak, erdőhasználónak, vagy tulajdonosnak és területhasználónak kell lenni. Megbízási szerződést kell kötni, amelyhez a tulajdonosok területszintű 50% +1 ha szavazataránya szükséges. A szerződési jogcím a használati jogcím, amit a szerződésben rögzíteni kell és egy személy használatába kell adni az osztatlan közös tulajdonú erdőket. Tehát csak akkor lesz igazi erdőgazdálkodó egy személy, ha az erdészeti hatóságokhoz bejelentik és a hatóság őt nyilvántartásba vette. (egfi, 2010/3. sz.)

3.1. 13.3.1 Törvényindoklás

Az erdei életközösségek nélkülözhetetlen fennmaradása, védőhatása és termékei (hozamai) biztosítása érdekében szükséges az erdő szakszerű kezelése és a károsító hatásoktól, a túlzott használattól és igénybevételtől való megóvása, az élettelen környezet, a mikroorganizmusok, a gomba-, növény- és állatvilág sokféleségének, az erdei életközösség dinamikus és természetes egységének megőrzése. Az erdő fenntartása, gyarapítása és védelme az egész társadalom érdeke, az erdő fenntartója által biztosított közérdekű szolgáltatásai minden embert megilletnek, ezért az erdővel csak a közérdekkel összhangban szabályozott módon lehet gazdálkodni.

3.2. 13.3.2 Célfogalmazás

E törvény célja, hogy az erdő és a társadalom viszonyának szabályozásával, kiemelten a fenntartható erdőgazdálkodás feltételeinek meghatározásával biztosítsa az erdő, mint a természeti tényezőktől függő és az, emberi beavatkozásokkal érintett életközösség és élőhely fennmaradását, védelmét, gyarapodását, továbbá az erdő hármaskörű funkciójának, azaz a környezetre, társadalomra, valamint a gazdaságra gyakorolt hatásának kiteljesedését, és ezzel kiemelten hozzájáruljon:

- a. a klímaváltozás hatásainak csökkentéséhez,
- b. a biológiai sokféleség megőrzéséhez,
- i. a vidékfejlesztéshez, az erdőgazdálkodással összefüggő foglalkoztatási lehetőségek bővítéséhez,
 - a. az ország környezeti állapotának javulásához,
 - b. a felszíni és felszín alatti vizek védelméhez,
 - c. a termőtalaj, a mezőgazdasági területek védelméhez,
 - d. a fa, mint megújuló energia- és nyersanyagforrás biztosításához,
 - e. a tiszta ivóvíz biztosításához,
 - f. az egészséges élelmiszerek előállításához,

azaz az emberi élet fenntartásához és minőségének, biztonságának javításához, figyelemmel az egészséges környezethez fűződő alapjog érvényesítésére

3.3. 13.3.3 A törvény alapelvei és hatálya

A fenntartható erdőgazdálkodás során a fenntartható használat követelményeinek megfelelően az erdei haszonvételek gyakorlása során törekedni kell az olyan módszerek alkalmazására, amelyek biztosítják, hogy az erdő megőrizze biológiai sokféleségét, természetességét vagy természetszerűségét, termőképességét, felújuló képességét, életképességét, továbbá megfeleljen a társadalmi igényekkel összhangban levő védelmi, közjóléti és gazdasági követelményeknek, betöltse természet- és környezetvédelmi, közjóléti (egészségügyi-szociális, turisztikai, valamint oktatási és kutatási) célokat szolgáló szerepét és az erdővagyonnal való gazdálkodás lehetőségei a jövő nemzedékei számára is fennmaradjanak.

A fenntartható erdőgazdálkodás során a legfontosabb közérdekű feladat az erdők változatosságának megőrzése, az erdők fenntartása, felújítása és a védelmi, valamint közjóléti szolgáltatások biztosítása, melyek elvégzését az állam megfelelő eszközökkel biztosítja.

Az erdők bármely immateriális szolgáltatásából származó állami bevételt a külön jogszabályban meghatározott részletes feltételek szerint az erdők fenntartására, gyarapítására és védelmére kell fordítani.

Az előző §-ban foglalt komplex célok, továbbá az Európai Unió Erdészeti Stratégiájában, valamint az Európai Erdők Védelme Miniszteri Konferenciáin elfogadott határozatokban foglaltak megvalósításáról az erdőgazdálkodásért felelős miniszter (a továbbiakban: miniszter), valamint az érintett miniszterek a Nemzeti Erdőprogram megalkotása, fejlesztése, közzététele és az abban foglalt feladatok végrehajtása útján gondoskodnak

A törvény hatálya kiterjed:

- a. az erdőre, annak élő és élettelen alkotóelemeire, az erdei életközösségre,
- b. a külterületen található fásításra;
 - i. az erdészeti létesítményre;
 - a. az erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterületre.

A törvény hatálya nem terjed ki a faállománnyal borított földrészek közül:

- a. az arborétumra;
- b. a közparkra;
 - i. az üzemmel, majossal, elkerített honvédségi objektummal, valamint közüzemi létesítményekkel azonos földrészen lévő, 1 hektárnál kisebb, vagy a fák tőnél mért távolsága szerint átlagosan húsz méternél keskenyebb, fával borított területre;
- a. a tanya területére;
- b. a szennyvíz, szennyvíziszap és hígtrágya elhelyezésére, hasznosítására szolgáló fával borított területre;
- c. az út, a vasút, töltés, árok, csatorna, valamint az egyéb vonalas műszaki létesítménnyel azonos földrészen lévő, 1 hektárnál kisebb, vagy a fák tőnél mért távolsága szerint átlagosan húsz méternél keskenyebb, fával borított területre;
- d. folyó, patak, csatorna medrére vagy a mederben keletkezett zátonyra,
- e. az energetikai célból termesztett, fás szárú növényekből álló, külön jogszabály szerint létesített ültetvényre;
- f. földalatti gomba termesztését szolgáló, külön jogszabály szerint létesített ültetvényre.

Védett természeti területen lévő erdő esetén e törvény rendelkezéseit a természet védelméről szóló törvényben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

3.4. 13.3.4 Az erdő

A törvény alkalmazásában erdő:

- a) az Országos Erdőállomány Adattárban (a továbbiakban: Adattár) erdőként nyilvántartott terület;
- b) az e törvény végrehajtására kiadott jogszabályban meghatározott fa- és cserjefajokból, illetve azok államilag elismert mesterséges vagy természetes hibridjeiből (a továbbiakban együtt: erdei fafajok) álló faállomány, melynek
 - ba) területe a szélső fák töben mért távolságát tekintve átlagosan legalább húsz méter széles, természetbeni kiterjedése az ötezer négyzetmétert eléri, átlagmagassága a 2 métert meghaladja és a talajt legalább ötven százalékos mértékben fedi;
 - bb) területe a szélső fák töben mért távolságát tekintve átlagosan legalább húsz méter széles, természetbeni kiterjedése az ötezer négyzetmétert eléri, átlagmagassága a 2 métert meghaladja és a talajt legalább harminc százalékos mértékben fedi, valamint legfontosabb szerepe a talaj védelme;

c) az időlegesen igénybe vett erdő területe;

d) a nyiladék és a tűzpászta, amennyiben az átlagos szélessége 6 méternél kisebb.

Az e törvény végrehajtására kiadott jogszabály tartalmazza az erdőt alkotó fa- és cserjefajok jegyzékét, elkülönítve - legfeljebb erdészeti tájcsoport szintű lehatárolással - az őshonos és az idegenhonos fajokat.

Az erdőket a bennük található erdei életközösség természetességi állapota szerint, - aszerint, hogy a természetes folyamatok és a korábbi erdőgazdálkodás együttes hatására kialakult, vagy kialakított állapotuk mennyire áll közel a termőhelynek megfelelő természetes erdőtársuláshoz - az Adattárban a következők szerint kell elkülöníteni:

a) *természetes erdők*: az adott termőhelyen a bolygatatlan erdők természetes összetételét, szerkezetét és dinamikáját mutató erdők, ahol a faállomány természetes úton magról - illetve a természetes körülmények között sarjról is szaporodó őshonos fafajok esetében emberi beavatkozás nélkül sarjról - jött létre, és ahol idegenhonos, erdészeti tájidegen fafaj csak szálszerűen fordul elő és intenzíven terjedő fafaj nincs jelen;

b) *természetszerű erdők*: az adott termőhelyen a bolygatatlan erdők természetes összetételéhez, szerkezetéhez hasonló, természetes úton létrejött vagy mesterséges úton létrehozott és fenntartott erdők, ahol az idegenhonos és az erdészeti tájidegen fafaj(ok) elegyaránya nem több 20%-nál, intenzíven terjedő fafaj pedig legfeljebb csak szálszerűen fordul elő;

c) *származék erdők*: az emberi beavatkozás hatására fafajösszetételében, szerkezetében átalakított vagy átalakult, azonban meghatározóan az adott termőhelynek megfelelő természetes erdő társulásalkotó őshonos fafajából álló, de a természetes társulás egyes fafajait, illetve a természetes szerkezet elemeinek nagy részét nélkülöző, mag vagy sarj eredetű erdők; ide tartoznak az olyan erdők, melyekben az idegenhonos és az erdészeti tájidegen fafajok elegyaránya 20-50% közötti, az intenzíven terjedő fafajok elegyaránya 20% alatt van;

d) *átmeneti erdők*: az emberi beavatkozás hatására fafajösszetételében, szerkezetében erősen átalakított vagy átalakult, csak kisebb részben az adott termőhelynek megfelelő természetes erdőtársulást alkotó őshonos fafajából álló, a természetes szerkezet elemeinek nagy részét nélkülöző, mag vagy sarj eredetű erdők, amelyekben az idegenhonos és az erdészeti tájidegen fafajok elegyaránya 50-70% közötti, továbbá minden olyan erdő, ahol az intenzíven terjedő fafajok elegyaránya 20-50% között van;

e) *kultúrerdők*: elegyarányát tekintve több, mint 70%-ban idegenhonos, erdészeti tájidegen, vagy több, mint 50%-ban intenzíven terjedő fafajokból álló erdők, ahol az adott termőhelynek megfelelő természetes erdőtársulást alkotó őshonos fafajai kevesebb, mint 30%-os elegyarányban, vagy egyáltalán nincsenek jelen;

f) *faültetvény*: jellemzően idegenhonos fafajokból vagy azok mesterséges hibridjeiből álló, szabályos hálózatban ültetett, legalább 15 éves vágásfordulóval intenzíven kezelt erdő.

A természetességi állapotot erdőrészenként kell megállapítani.

Az erdőgazdálkodási tevékenységet úgy kell végezni, hogy az erdők természetességi állapota az erdőgazdálkodás következtében ne romoljon.

3.5. 13.3.5 A fásítás

A törvény alkalmazásában fásítás az erdei fafajból vagy fafajokból álló

a) egyes fa;

b) jellemzően vonalas kiterjedésű fával borított terület, ahol az állományon belüli egyes fák, és a terület kisebb kiterjedése szerinti szélső fák egymástól mért tőtávolsága átlagosan nem nagyobb húsz méternél (fasor);

c) ötezer négyzetméternél kisebb, jellemzően nem vonalas kiterjedéssel rendelkező, legalább ötven százalékban fával borított területen lévő fák összessége (facsoport);

d) olyan legelő művelési ágban lévő földrészlet, amelyet a fák koronavetülete egyenletes elosztásban legfeljebb harminc százalékban fed (fás legelő).

Fásítás esetében e törvény rendelkezései közül a károsítók károkozása elleni védelemre az aktuális rendelkezéseket kell alkalmazni.

3.6. 13.3.6 Az erdészeti igazgatási és az erdőgazdálkodási egységek kialakítása

Az erdőket e törvény alapján erdőtervezési körzetekre (a továbbiakban: körzet) kell osztani.

A körzeteket a fenntartható erdőgazdálkodás követelményeinek figyelembevételével a miniszter határozza meg és rendeletben teszi közzé.

A körzetek a fenntartható erdőgazdálkodási tevékenység tervezésének és ellenőrzésének egységei.

Az erdészeti nyilvántartás és a térbeli rend kialakítása érdekében az erdőt erdőtagokra és erdőrészletre kell felosztani.

Az erdőtag a település közigazgatási határán belül az erdő területi rendjét, kellő áttekintését, az erdőgazdálkodási tevékenység alapegységeinek tartós szerkezetbe foglalását biztosító területi egység.

Az erdőtagon belül az erdőrészlet az erdőgazdálkodási tevékenység és az erdészeti igazgatás, nyilvántartás olyan alapegysége, amely természetben összefüggő és a rajta található erdei életközösség, valamint a fenntartható erdőgazdálkodási tevékenység jellemzői alapján egységesnek tekinthető.

Az erdőtagot és az erdőrészletet a körzeti erdőterv készítése során, illetve az erdő telepítésének engedélyezésekor kell kijelölni.

Természetben összefüggőnek kell tekinteni azt az erdőt, amelyet közút, vasút, folyó vagy más, erdőnek nem minősülő terület nem szakít meg.

Az erdőgazdálkodó az erdőtelepítési, erdőfelújítási, erdőnevelési, fahasználati és erdővédelmi munkák megkezdése előtt köteles az erdőrészlet határvonalainak töréspontjaira jól látható és időtálló határjeleket elhelyezni.

A körzeti erdőtervezés terepi felvételezési munkálatai során kialakított, a földrészlet határától eltérő, természetben nem azonosítható erdőrészlethatárok töréspontjait az erdészeti hatóság köteles az e törvény végrehajtására kiadott jogszabály szerinti módon az erdőgazdálkodóval ismertetni.

Az új erdőtörvény új végrehajtási rendeleteiből eddig (2010.05.01) kettőt ismerhettünk meg:

FVM rendelet az erdőkről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény végrehajtásáról (a továbbiakban: Vhr.).

AZ FVM természeti erőforrások főosztálya (jelenlegi vezetője Dr. Nagy Dániel) szerint az erdőtörvény (Evt.) felhatalmazást adott az FVM vezetője, hogy az Evt.-hez kapcsolódóan 35 szakmai rendeletből néhányat a társmínisztériumokkal (természetvédelem, honvédelem, turisztika, adópolitika, kereskedelem) egyetértésben alkosson meg. Ezek közül a fenti, a végrehajtási rendelet a szakma számára a legfontosabb és abban gyakorlatilag több részrendelet is megfogalmazásra került. Ez az általános végrehajtási rendelet, amelyhez még meg kell alkotni például a számlalásról, az erdészeti szakszemélyzetről, a bírsákolásról, az erdészegyenruháról (ami költség vagy juttatás legyen, ám ehhez APEH-hal egyeztetés szükséges) és még továbbiak. Külön érdekesség, hogy a főosztály szerint az egyenruhán nem kell sokféle jelnek lennie – mert a jelenlegi rendelet sok stráfot jelöl meg – mindössze egy felvarrható jel legyen a ruhán.

Az idézett Vhr.-ből a fejezet témájához csak kettő kapcsolódik: az erdőgazdálkodói egységek határainak megjelölése (határkő, határdomb, határoszlop, fákra festett jelzés és nyiladék); Az erdőgazdasági nyilvántartás (utóbbit korábbiakban a 20. pontban leírtuk; az előbbi pedig az évtizedek óta alkalmazott gyakorlat).

A Vhr nem idézett részei az OEP-, az Országos Erdőállomány Adattára (OEA)-, az erdősítés, valamint a fásításra -, a fakitermelésre-, az erdőfelújítási biztosítékra (6.)-, a favágás feltételeire vonatkoznak (Balázs I., 2010/3.).

139/2009. (X.22.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdőszerkezet átalakításához nyújtandó támogatások részletes feltételeiről intézkedik. A **támogatások célja** az erdő

természetességének, biológiai sokféleségének, egészségi állapotának javításához kapcsolódó nem termelő beruházások támogatása a leromlott szerkezetű vagy idegen honos fajokból álló erdőtársulások tájhozons, adott termőhelynek megfelelő természetes erdőtársulásokká történő átalakítása, valamint a megfelelő elegyesség, illetve többszintes állomány szerkezet kialakítása révén.

Az értelmező rendelkezésekben többek között megtalálható az agresszíven terjedő idegen honos fa-és cserjefajok listája (13.): fehér akác (*Robinia pseudo-acacia*), bálványfa (*Ailanthus altissima*), amerikai (fehér) kiris (*Fraxinus americana*), amerikai (vörös) kiris (*Fraxinus pennsylvanica*), zöld juhar (*Acer negundo*), gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), keskenylevelű ezüstfa (*Elaeagnus angustifolia*), kései meggy (*Padus serotina*), nyugati ostorfa (*Celtis occidentalis*), lepényfa (*Gleditsia triacanthos*), közönséges orgona (*Syringa vulgaris*), torzsás ecetfa (*Rhus typhina*).

Támogatható tevékenység az erdőállomány alatti erdősítéssel történő szerkezetalakítás, a tarvágást követő szerkezetátalakítás, és az állománycserével történő szerkezetátalakítás. Ezek megvalósítása érdekében normatív, területalapú, vissza nem térítendő támogatás igényelhető.

Az Etv hatálybalépés és átmeneti rendelkezések szerint a többi Vhr.-t 2010. december 31.-ig kell elkészíteni.

4. 13.4 Az erdő művelési ág helye a földhasználati rendszerben

A fejezet folytatása, illetve része a „Művelési ágak alakulása, aránya a változások tendenciái Magyarországon és az Európai Unióban” c. fejezetben (8.) leírtaknak. Célszerűségi okokból az erdő növekvő jelentőségének kiemelése, hangsúlyozása miatt foglaltuk össze külön fejezetbe az erdőművelési ág területrendezését, területi elhelyezését.

Ismeretes, hogy erdőtelepítésre csak azokat a területeket lehet kijelölni, amelyek szántó-földi művelésre, rét- és legelőgazdálkodás céljára, valamint szőlő- és gyümölcs-telepítésre alkalmatlanok, vagy igen nagy költséggel tehető arra alkalmassá. Erdősítésre kell viszont kijelölni az erősen leromlott, mezőgazdasági műveléssel kellően nem hasznosítható földeket, különösen ha az erdősítés a környező területek talajvédelmét is szolgálja (Dömsödi J., 2006.).

Régi szabály minden földet arra kell használni, amire az a legalkalmasabb, s valamennyi földhasználó a rendelkezése alatt álló területen a rendeltetésének megfelelő gazdálkodást kell, hogy folytasson.

A helytelen erdőgazdálkodás, az erdők irtása, a teljes letarolás a talajpusztulás szempontjából veszedelmes jelenség, főleg az erősen tagolt, lejtős területen. Hamar leromlanak a termelési feltételek a kiirtott erdők helyén, mert a növénytakaró nélkül maradt termőföldet a lefolyó víz hamar megbontja. Létrejönnek az árkok, vízmósások, melyek bizonyos idő után teljesen használhatatlanná teszik a területet. A gyors talajpusztulás eredményeként elveszítjük a talaj felső, termékeny rétegét, és utána már az alapkőzetet találjuk. Az ilyen területek termőképessége annyira gyenge, hogy rajta még a közepes terméseredmények is rekordnak számítanak.

A helytelen erdőgazdálkodás és a korábbi területigények a szántóföldi termelés számára azt eredményezték, hogy ma már igen jelentős az olyan terület nagysága, amelyeket a gazdálkodás nem tud megfelelő eredménnyel hasznosítani. Elmondottak miatt igen megfontolandó a kivágott erdők helyén milyen esetekben javasoljuk ismét szántóföldi termelést.

Az erdőtelepítési feladatok végrehajtása zömmel az erdőgazdálkodók hatáskörébe tartozik. Szakembereik tervezik, irányítják a telepítést. Megbízást is vállalnak, ebben az esetben az erdősítés műszaki átvétele után a területet visszaadják a megbízónak.

Hazánkban a hármaskörű társadalmi szükségletnek megfelelő összehangolását és sorrendjét - más szakághoz hasonlóan - középtávú és hosszútávú tervek biztosítják.

Természeti adottságaink között **az ezredforduló utáni években is az erdők termelési funkciója elsődleges marad.** Ugyanakkor a világtendenciáknak megfelelően Magyarországon is a védelmi, a szociális és az üdülési (jóléti szolgáltatás) funkcióknak (rendeltetéseknek) nő a fontossága. Utóbbi funkciók egyértelműen társadalmi érdekeket szolgálnak, ezért minden-nemű költségei társadalmi költségeknek tekintendők, nem terhelhetik a szakágazatot. A terveknek emiatt tartalmazniuk kell mindhárom funkció szerinti igényeket és lehetőségeket.

Fontos a funkciók változásának **megyéenkénti** kistérségi megoszlása is, különösen azokban a megyékben, ahol az erdőkkel és fásításokkal biztosítandó hatások eléréséhez nincs meg a szükséges erdőterület. Itt a többi ágazat érdekeivel összhangban kell fejlesztés nagyságrendjét, módszereit megtervezni. Nyilvánvalóan ésszerű kompromisszum (uniós kényszer?!) biztosíthat helyet az új erdők és fásítások számára.

(2009. évi XXXVII. törvény az erdőről és az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról valamennyi tevékenységet részletesen szabályoz.)

Továbbra is ajánlható tervezési szempontok, egyszerűsített alapelvek:

- Csak erdővel hasznosíthatók azok a területek, melyeken a lejtőhajlása eléri, vagy meghaladja a 35 %-ot. A 35 %-ot el nem érő területeket is indokolt erdővel hasznosítani, ha más művelési ággal nem lehetséges az erózió ellen kielégítően védekezni, vagy egyéb más művelési ág létesítésével az eróziós kárral csökkentett fajlagos átlagjövedelem kevesebb, mintha a területet erdővel hasznosítják;
- **Erdővel**, északi fekvésben **legelővel** is eredményesen hasznosíthatók a 25–35 százalékos lejtők. Ilyen meredek déli lejtőn a csapadék elégtelen volta miatt, legelőt telepíteni nem érdemes;
- **Kisüzemi szőlővel, gyümölcsössel** is hasznosíthatók a 25–35 százalékos kategóriába tartozó nem északi fekvésű területek. Igaz ugyan, hogy ez a művelési ág talajvédelmi szempontból kedvezőtlenebb, mint az erdő vagy legelő, általában azonban nagyobb gazdasági eredmény érhető el, mert a hátrányok egy részét a kézi művelés ellensúlyozza;
- A 17–25 százalékos lejtőkategóriába tartozó területeket fekvési iránytól (kitettségtől) függően **erdővel, legelővel, szőlő- és gyümölcsstermeléssel** lehet hasznosítani. Utóbbiak kizárólag a déli fekvésű lejtőkön jöhetnek számításba, ha megfelelő talajvédelmet nyújtó telepítésük gazdaságosan megoldható úgy, hogy a nagyüzemi művelést ne akadályozza. Ha a talajvédelem és a termelés ökonómiai követelményei nem egyeztethetők össze, akkor csak erdő vagy legelő jöhet számításba;
- A 12–17 %-os lejtőkategóriába tartozó területek zömét **szántóföldi növényekkel, szőlővel, gyümölccsel** célszerű hasznosítani. (Kb.: 500000 ha ilyen terület van.) Ezekben a lejtőkön az erdő, mint területhasznosító ültetvény kizárólag talajvédelmi célból telepíthető, ahol más hasznosítási móddal a talajvédelem nem valósítható meg.

Előzőek azt is jelentik, hogy 17 százaléknál meredekebb területeket ajánlatos a szántó művelési ágból kikapcsolni. (Kb.: 300000 ha ilyen terület van.)

5. 13.5 Az erdősítések és fásítások formái

Az egykori mezőgazdasági nagyüzemek termőterületeit vizsgálva megállapítható, hogy a megmaradt természetes erdők többségben a mezőgazdaságilag kevésbé hasznosítható részekben helyezkednek el. Ezek a területek talajuk termőképessége, tagoltsága, lejtéviszonyai miatt ritkán voltak alkalmasak korszerű és jövedelmező növénytermesztésre.

Erdő jellegű, erdőtelepítésekre tartósan és gazdaságosan nem hasznosítható termőföldeken az erdész szakemberek szerint az alábbi esetekben gondolhatunk:

- Sekély, köves, időszakosan, vagy állandóan szélsőséges vízellátottságú, kedvezőtlen kitettségu helyeken;
- Jó termőképességű, de a talajpusztulás miatt vízlevezetőkké, vízmosásokkal nagyon szabdalt területeken, amelyek tereprendezése rendtábilisan nem oldható meg;
- A jelenlegi műszaki, gazdasági adottságok között 25 százaléknál meredekebb területeken, ha ezekre gyümölcs- és szőlő nem telepíthető. A döntést ilyenkor gazdaságossági számításokkal kell igazolni.

Erdősáv alakú erdőket, illetve erdősávokat telepíthetünk:

- Legalább 300 m hosszú lejtő feletti gerincen lehordás megakadályozására minden lejtőkategóriában;
- Domború, 600 m-nél hosszabb lejtőkön, erősen erodálódott területeken vagy értékes létesítmények (tározók, tavak, stb.) védelmére;

- Homorú lejtők felső, erősebben erodálódott szakaszán, árkos erózió esetén erdőszerűen kiszélesítve;
- Széljárta völgyekben a lejtő irányában szélvédelem céljából; A talajvédelem, a deflációs (szélerózió okozta) károk megelőzésére, illetve megszüntetése érdekében a könnyen erodálódó, lazszerkezetű talajokon (homoktalajok, láptalajok, váz- és színes talajok egyes típusai).

Cserjesorok telepíthetők a művelés irányának könnyebb betartása érdekében irányjelzőként, viszonylag hosszú munkautak, hullámos felszínű szintvonalak mentén.

Mind a három forma számításba vehető a biotóp hálózati rendszer ki-, illetve átalakításakor. (Az új Evt.-ben ezekre vonatkozóan a 6., 7. §. intézkedik.)

6. 13.6 Az erózió elleni védekezés erdővel és fásítással

A termőtalajok pusztulását termőképességük csökkenését - szélső esetben megsemmisítését - a **víz** és a **szél** idéző elő. Mindkét tényező káros hatása csökkenthető, vagy megszüntethető erdősítéssel, fásítással. Az erdő védi és javítja a saját és hozzá csatlakozó területek talaját. A kedvező térbeli elosztással telepített erdősítések záródásuk után, 4–6 éves koruktól, betöltik talajvédelmi rendeltetésüket.

A természetes erdők nem mindig úgy helyezkednek el, ahogy a vízrendezési elképzelések, a talajvédelmi követelmények azt megkívánják.

Ezért a **mezőgazdaság termelési tábláit, a családi gazdaságok területeit lehetőség szerint úgy kell kialakítani, hogy az évtizedek alatt települt véderdőkől minél kevesebbet kelljen kivágni.** A zárt, elegyes erdő hatása sokszor meghaladja a műszaki beavatkozásokét.

Korábbiak és jövőbeni elképzelések szerint, a terület rendezésekor összefüggő erdő jellegű telepítések és fásítások is előirányozhatók.

Lejtőkön a talajvédő erdőtelepítések, fásítások hatékonysága fokozható azáltal, ha a telepítést **padkás, árkos, ugróárkos, szélespadkás,** vagy **teraszos talajelőkészítés** előzi meg. A módszernek előnye, hogy megakadályozzák az erózió keletkezését. A lejtőn sok vizet tartanak vissza, amivel az erdősítés eredményességét javítják. A padkák, illetve árkok távolsága legalább 2,0–2,5 m legyen.

A mértéktelen erdőirtás, legeltetés, a termőföld letaposása és az erózió káros következményei az üzemi területeken legtöbbször **vízmosások** formájában jelentkeznek.

A vízmosások megkötése biológiai és műszaki beavatkozások együttes alkalmazásával lehet igazán eredményes. A vízmosások továbbterjedésének megakadályozása és helyreállítása érdekében a vízmosáshoz csatlakozó területeken a talaj megkötését, a víz visszatartását és rendezését is meg kell oldani. Ezt a feladatot, ún. **mérnökbiológiai építményekkel** lehet elvégezni.

Az erdészeti gyakorlatban a vízmosások megkötése nem újkeletű. Több vízmosásrendszert lehetne említeni, ahol az erózió rombolását fásításokkal teljes mértékben megszüntették.

Dombvidéken az erdősávok telepítése mindig a vízválasztókon kezdődik, ahol az erdősávok a vízszabályozáson és talajvédelmen kívül egyéb, klimatikus, edafikus hatásokat (mikroklíma javítása, szélvédelem, biológiai növényvédelem, termésfokozás, stb.) is nyújtanak.

Síkvidéki területeken a defláció káros hatása csökkenthető, vagy meggátolható jól telepített **erdősávrendszerrel.** A szél ezeken a területeken elsősorban a talajok elhordásával és ráhordásával okoz kárt. A talajelhordással együtt járhat a vetőmagvak kifuvása, vegetációs időszakban a homokverés vagy a már kikelt növényzet teljes betakarása. Az eredeti talaj tápanyagban szegényebb lesz, ezáltal csökken annak termőképessége.

A deflációs károk következményeként megváltozik a természetes növény- és állatvilág, ennek révén a természetes környezet. További károk származnak abból, hogy az erodált területeken kedvezőtlen irányban változik meg a vízgazdálkodás.

Veszélyes lehet a defláció azáltal is, hogy szélvédő berendezések nélküli területeken a szél nagy mennyiségű finom talajt képes por alakjában tovább szállítani.

Szakirodalmi adatokkal bizonyítható, hogy a levegő portartalma ilyen helyeken az iparnegyedekre megengedett 200 to/km²/év értéknek a többszörösét is elérheti. (A „lébényi hanyban” a 70-es években 1200 to/km²/év értéket is találtak.)

A defláció kártételének számszerű kifejezése igen nehéz feladat. A károsodás maga is többségben hosszú időn keresztül ható, összetett folyamat eredménye. A kár meghatározása több évtizedes megfigyelés alapján becsléssel történik. Hazánk defláció által veszélyeztetett területeinek nagyságára a szakirodalomban eltérő adatok találhatók. A szakemberek **homokon** kialakult defláció esetén **50 százalékos**, a **lápaltalajokon** pedig **30 százalékos termés-csökkenéssel** számolnak.

A védőfásítások egész rendszerében a **mezővédő erdősávoknak** igen nagy a jelentősége, mindenképp a mezőgazdasági termelés folyamatosságának biztosítása, terméshozamainak növelése és a termőtalaj védelme tekintetében. A mezővédő erdősávok komplex vizsgálatával a Soproni Erdészeti és Faipari Egyetem (ma Nyugat-Magyarországi Egyetem) Erdőtelepítéstani tanszékén több évtizede foglalkoznak a szakemberek. A kutatás eredményeként ajánlásokat fogalmaztak meg a gyakorlat számára korszerű, nagyhatásfokú erdősávrendszerek telepítésére (GÁL–KÁLDY, 1977.).

Már a tervezéskor gondosan ügyelni kell arra, hogy a talajvédő erdősávok ne vonjanak el nagyobb területet a mezőgazdasági műveléstől, mint amennyire a talajvédelem érdekében feltétlenül szükség van! A 9.2. fejezetben megadott táblaméretekkel számolva a maximális védőhatás - helyesen kialakított sávszerkezettel és sávrendszerrel - elérhető, ha a terület 2–3 százalékát használjuk fel védőfásítás céljára.

Az egész védelmi rendszerben fel kell használni és be kell építeni a már meglévő fás növényzetet, a különálló erdőket, erdőfoltokat, facsoportokat, gyümölcsösöket, parkokat, ligeteket, szőlőtelepítéseket, stb.

Ezzel a védőhatás fokozható, csökkennek a költségek és tovább nem fogy a mezőgazdaság termőterülete.

A mezővédő erdősávok és fasorok (fásítások) jelentőségét a mezőgazdasági termelés szempontjából Magyarországon korán felismerték, létesítésüket már akkor szorgalmazták, amikor másutt még erdősávokat vagy fasorokat sem telepítettek. MAGYAR PÁL (1961.) szerint világviszonylatban az első szélvédő erdősávot 1802-ben Fenyőfő, Bakonyszentlászló futóhomokos területén telepítették a szántóföldek megmentésére. Oroszországban az első sávrendszerek 1880-ban létesültek. Telepítése Karijer nevéhez fűződik. Az Amerikai Egyesült Államokban Rooseveltnél kezdődött el a prairievédelmi erdészeti tervét, amelyet az erdészeti és talajvédelmi szolgálat emberei állítottak össze és kezdték meg a végrehajtást.

1960-ban a mezővédő erdősávok hossza az Alföldön 1500-, a Dunántúlon 1000 kilométer volt. A következő évtizedben közel 35 000 ha erdősávot telepítettek. A 2001. év táján pedig 16416 ha mezővédő erdősáv rendeltetésű erdőterületet tartottak nyilván Magyarországon.

A termelőszövetkezetek felbomlásával, az állami gazdaságok privatizációjával elkezdődött az erdősávokorszak hanyatlása. Arról nincs információnk hány kilométer erdősáv tűnt el véglegesen a „kárpótláserdősztás” után.

Cebe Z. (2003.) Bedő-díjas erdőmérnök, nyugalmazott főerdőfelügyelő prognózisa szerint a mezővédő erdősávok szerepe és jelentősége már a közeli jövőben is növekedhet. Körültekintő tervezéssel és kivitelezéssel a sávok elláthatnak - korábbiakhoz hasonlóan - **védelmi feladatokat** (szél elleni védelem, hótakaró megtartás, páratartalom növelés, madár és parazita rovar védelem, állattartó telepek takarása és védelme, stb.) és **közjóléti feladatokat** (szabadidő eltöltésének lehetősége, esztétika, kerékpár és séta út, települések összekapcsolása motorizáció nélkül, egészség megőrzés, oktatás, természet szeretetre való nevelés, stb.).

A NYME Erdőművelés Tanszékének oktató-kutató gárdája jelenleg is foglalkozik az erdősávok létesítésének, fenntartásának témakörével. Esettanulmányokat-, elemzéseket készítenek a földprivatizáció utáni helyzetről, a kezelések-, szakszerűtlen kezelések káros hatásairól. Részletes javaslatokat dolgoznak ki a teljes erdősávrendszer megújítására, irányelveket-, ajánlásokat fogalmaznak meg a hazai még meglévő erdősávok fenntartására, a birtokrendezéssel kapcsolható bővítés lehetséges megoldásaira (Frank N. – Takács V., 2003.).

7. 13.7 Nemzeti Erdőstratégia és Erdőprogram

Elkészült, az FVM Erdészeti Hivatala és a Nemzeti Erdőprogram Programiroda, a Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Kar, Erdővagyongazdálkodási Intézet, Nemzeti Erdőprogram Szakértői Munkacsoport közreműködésével a Nemzeti Erdőstratégia és Erdőprogram. Ez az utóbbi szervezet kiadásában úgynevezett „Fehér - könyv - 2002.” címen, társadalmi és információs vitaanyagként jelent meg.

Az Erdészeti Lapok hasábjain öt részben (I.–V.) vita bontakozott ki. A társadalmi vita tapasztalatait Halász Gábor – Gémesi József és Dr. Mészáros Károly a lap CXXXVIII. évfolyam 2003. novemberi számában foglalta össze. Az összegzés írói további véleményeket várnak, a vitát nem zárták le. Nem feladata a tantárgynak és a jegyzetnek sem ennek részletes bemutatása, de tanulságos lehet a stratégiai célok megismerése.

A rövidített változatot adjuk közre az alábbiakban:

1. Az erdő, mint természeti tényezőktől és az emberi beavatkozásoktól függő életközösség és élőhely, a természeti környezet nélkülözhetetlen része. Megújuló természeti erőforrás is, ezért folyamatosan fenn kell, hogy maradjon és fontos, hogy a lehetőségekhez képest gyarapodjon. Mindez a tulajdonosi és a közérdekkel összhangban történjék, szolgáltatásai és termékei piaci értékítélettel kerüljenek forgalomba. Ennek megfelelően az erdő területe, termő és jövedelemtermelő képessége, ökológiai és immateriális értéke nem csökkenhet;
2. Az erdő olyan módon és ütemben kerüljön használatra, és igénybevételre, hogy a gazdálkodási lehetőségek a jövő nemzedékei számára is fennmaradjanak mégpedig úgy, hogy az erdő megőrizze biológiai sokféleségét, természetközelségét, termő-, felújuló-, és életképességét, továbbá megfeleljen a társadalmi igényekkel összhangban lévő védelmi és gazdasági követelményeknek, betöltse természet- és környezet-védelmi, egészségügyi- szociális turisztikai, valamint oktatási és kutatási célokat szolgáló szerepét. Megtermelt, környezetbarát, társadalom számára nélkülözhetetlen anyagi hozamának racionális hasznosításáról sem szabad azonban lemondani. Az erdőállomány-gazdálkodásban a tartamosságot biztosítani kell. A tartamosság nemcsak mennyiségi, hanem minőségi (jövedelmezőségi, infrastrukturális szolgáltatások, védelmi hatások) állandóságot is jelent. A jövedelmezőség biztosítása a szakszerű és tartamos erdőgazdálkodás alapvető érdeke. A kedvezőtlen természeti adottságok között gazdálkodó pénzügyi támogatása indokolt. Az erdő termékeivel szembeni kereslet kielégítése csak a tartamos erdőgazdálkodás szerint kitermelhető javak és szolgáltatások alapján történhet. Nem kívánatos a faanyag fogyasztására irányuló igény visszaszorítása, ösztönözni kell a társadalmat a fának, mint környezetkímélő nyersanyagnak a minél szélesebb körben történő használatára;
3. Az erdő és a fa szerepe a következő évszázadban minden eddiginél nagyobb lehet. A hosszú termelési ciklus miatt időben fel kell készülni arra, hogy a társadalom igényeit megfelelő színvonalon biztosítani tudjuk. Ez azt jelenti, hogy az erdőgazdálkodásnak megfelelő helyet, az eddigieknél kedvezőbb megítélést és lehetőséget kell biztosítani az agrár-szférán belül, illetve a nemzetgazdasági feladatok megoldása során is. Ehhez kapcsolódóan más ágazatokkal összhangban célszerű megvalósítani az erdő- és fagazdaság fejlesztéseit, hogy az agrárágazaton kívül is minél kedvezőbb illeszkedése biztosítva legyen;
4. A magyar erdőgazdálkodás további fontos célja, hogy az erdészeti politikai eszközrendszere is harmonizáljon az Európai Unióban kialakuló megoldásokkal, ezzel is hozzájárulva Magyarország Európai Uniói működéséhez.

E célok megvalósulása az említett alapelvek betartásával nemcsak nemzeti, azaz ösztársadalmi érdek, hanem az egész emberiségé, ezért egyrészt elfogadható az erdőtulajdonos tulajdonosi jogainak szükséges mértékű korlátozása, másrészt indokolt a közérdekeket képviselő állam ösztönző és ellenőrző szerepe (Balázs I., 2003.)

Egyes vélemények szerint a dokumentum megújításán is el kellene gondolkodni a konkrét intézkedések hiánya miatt. Ez a folyamat az MTA Erdészeti Bizottságában elkezdődött. Reményeink szerint az új Etv. és végrehajtási rendeletei fel fogják gyorsítani a folyamatot!

8. 13.8 Összefoglalás

A modul a címnek megfelelően széles körben tárgyalja az erdőtémát, bemutatja a földhasználati reformmal való kapcsolatát, a különféle prognózisok megvalósításának lehetőségét és időigényét. Utal a támogatási kapcsolatokra, a tantárgy – rész képzésben elfoglalt pozíciójára.

Bemutattuk erdőgazdálkodásunk általános jellemzőit, kárpótlással való kapcsolatát, a még megoldásra váró feladatokat. Az állami és magán erdőgazdálkodás mindennapi problémáit összekapcsoltuk a természetvédelmi konfliktusokkal.

Az erdőművelési ágat elhelyeztük a földhasználat változóban lévő rendszerében.

A fejezet tartalmát az új erdőtörvény ígéretes előírásaival támogattuk. A törvényi előírásokból összefoglaltuk azokat, melyeket a jövő birtokfejlesztésénél kötelező lesz majd figyelembe venni.

Az erdő funkcióit elhelyeztük a harmadik évezred második évtizedében. Ajánlottunk szempontokat erdőtelepítés tervezéséhez. Hangsúlyoztuk az erdő védőhatását, írtunk fásítási lehetőségekről.

Lényegre törően, tömören írtunk a Nemzeti Erdőstratégiáról és Erdőprogramról.

Önellenőrző Kérdések:

1. Milyen tulajdonviszonyokkal jellemezhetők a magyar erdők napjainkban?
2. Milyen támogatásban részesülhetnek a hazai erdőtelepítők? Szektor semleges-e az erdőtelepítés, fásítás?
3. A földrendező mérnök milyen módon tudja támogatni az erdőfunkció-váltást?
4. Helyezze el az energetikai ültetvényeket a hosszú távú erdőprogramokban!
5. Mi okozza a hazai erdőgazdálkodók és a természetvédelem állandósuló konfliktusát?
6. Milyen elvek mentén lenne megoldható az osztatlan közös tulajdonú erdők sorsának rendezése? Miként segíti az erdőgazdálkodást az új Erdőtörvény?
7. Milyen változásokat hozott az új erdőtörvény elődjéhez képest? Miért volt szükség megalkotására?
8. A törvény (Evt.) alapelvei, hatályosulása miként segíti a magyar erdőpolitikát?
9. Az Evt alapján mit jelent az erdőtervezési körzet?
10. Miről intézkednek az új erdőtörvény új végrehajtási rendeletei?
11. Milyen funkcióváltások várhatók erdőgazdálkodásunkban az ezredforduló utáni évtizedekben?
12. Művelési ágak elhelyezésének egyszerűsített alapelvei a környezeti tényezők függvényében.
13. Miként lehet az erdő és fásítás az erózió elleni védekezés eszköze?
14. Milyen elvek mentén épül a Nemzeti Erdőstratégia és Erdőprogram?

9. 13.9 Tárgymutató, fogalomtár

erdőterület

tulajdonmegosztás

osztatlan közös tulajdon

erdő és energetikai ültetvények

erdő és természetvédelem

állami erdőgazdálkodás

magán erdőgazdálkodás

új erdőtörvény (Evt.)

az Evt. végrehajtása

alapelvek és hatály

erdő-, fásítás fogalmak és formák

erdőfunkciók

erdőtervezési alapelvek

erózió elleni védekezés

erdősáv, közjólét

erdőstratégia-erdőprogram

ökológia és immateriális érték

erdőállomány-gazdálkodás

uniós harmonizáció

Irodalomjegyzék

Szabó Gy.: *Föld- és területrendezés II. Kézirat*, EFE FFFK. Jegyzetsokszorosító Részleg, Székesfehérvár. 1987.

Szabó Gy.: *Földbirtok-politika és területrendezés; OLLO távoktató jegyzet*; SE FFFK, Szfvár. 1997.

Szabó Gy.: *NyME GEO Jegyzetsokszorosító Részleg*, Szfvár. 2004.

Az erdőgazdálkodás és az elsődleges faipar hosszútávú fejlesztése 2000-ig; Erdészeti és Faipari Hivatal, Bp. 1981.

Solymos R.: *Erdő-, vad- és fagazdaságunk helyzete, jövőbeni szerepe*; *Erdészeti Lapok CXXXII. évf. 1. sz.*, Bp. 1997.

Tervezési segédlet; Mezőgazdasági nagyüzemek erdősítése és fásítása; Szerkesztette: Dr. Csizmadia István; MÉM Növényvédelmi és Agrokémiai Központ, Bp. 1981.

Magyar P.: *Alföldfásítás I., II.* Akadémiai Kiadó, Bp. 1961.–1962.

Balázs I.: *Nemzeti Erdőstratégia és Erdőprogram; Erdőgazdaság és Faipar; mng melléklet; 2003/február*, Bp. 2003.

Cebe Z.: *Mezővédő erdősávok közjóléti hasznosítása; mng melléklet; 2003/február*, Bp. 2003

Frank N. – Takács V.: *Alternatív földhasználat: mezővédő erdő; Földhasználati és Területfelhasználási Fórum kiadványkötete*; NyME GEO, Szfvár. 2003.

Halász G., Gémesi J., Dr. Mészáros K.: *Nemzeti Erdőstratégia és Erdőprogram Magyarországon V. rész. (A társadalmi vita tapasztalatai)*; *Erdészeti Lapok CXXXVIII. évf.*, Bp. 2003.

Pájer J.: *Természetvédelem az ezredfordulón*; Szaktudás Kiadó Ház, Bp. 2002.

Varga Sz.: *Erdészeti Ismeretek; kézirat*; EFE EK, Sopron, 1997.

Popp J és tsai: *A versenyességek javításának lehetőségei a magyar élelmiszer-gazdaságban*, MAK, Szaktudás Kiadó Ház, Budapest, 2008.

Nagy D.: *Nyílt levél*; *Erdészeti Lapok CXLIV évf. 4.sz.*, Bpest, 2009.

Balázs I.: *Az új erdőtvény kiemelt tételei I-IV.; Erdőgazdaság és Faipar (egfi) Bpest, 6., 7., 9., 10., 12., sz. 2009., 2.9.sz.2010.*

Nagy I.: *Az osztatlan közös erdőtulajdonok megszüntetésének elvi lehetőségei a nyugat-magyarországi régióban; Erdészeti Lapok CXLIII évf. 9.sz. Bpest, 2008.*